

Onderwijsprofessionaliteit met twee mandjes

Evert Bisschop Boele, Corinne van Beilen

Auteursversie; KWALON 29.3 (2024) 120-123; <https://doi.org/10.5117/KWA2024.3.003.BOEL>

Een reactie vragen op een stuk dat het denken met een mandje bepleit voelt als een contradictie. Hoe schrijf je een reactie zonder een paar problemen aan je speer te rijgen? Vanuit de gedachte dat een speer soms toch een handig ding is om de discussie verder te brengen doen we een poging.

Wij kennen Hester goed, spreken elkaar regelmatig in allerlei verbanden, en zijn het in veel met haar eens. Een heel basale overeenstemming is die over de problematische relatie tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk. Wij weten uit ervaring hoe lastig het is om onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk te koppelen. Dat heeft vele redenen, maar heeft zeker ook te maken met percepties die er bij veel leraren en studenten aan lerarenopleidingen bestaan over onderzoek: moeilijke woorden, ingewikkelde statistiek, over-ons-zonder-ons, het duurt altijd zo lang...

Die percepties worden deels in stand gehouden door onderwijsonderzoekers zelf. De in het maatschappelijk discours dominante roep om 'evidence-based' onderwijs (inmiddels verzacht tot 'evidence-informed', maar toch) leidt er toe dat 'erklärende', positivistisch ingestelde onderwijsonderzoekers soms de praktijk de les lezen: volg nou toch gewoon de recepten van 'de wetenschap'. En als onderwijsonderzoekers daar zelf genuanceerder in zijn – en dat zijn ze meestal, is onze ervaring – dan slopen gepassioneerde zegslieden uit de kringen van media, beleid en politiek die nuance er alsnog wel uit.

Het is fijn dat Hester opnieuw aandacht vraagt voor de 'verstehende' traditie van onderzoek doen, want dat kan niet genoeg gebeuren. Zij verbindt die aan 'onderzoek doen met een mandje'. Maar waar Fisher en LeGuin 'carrier bag theories' leveren over respectievelijk de evolutie van de mens en over fictie, bepleit Hester een 'carrier bag praxis', en wel van theorievorming. Daar wordt het voor ons onhelder omdat niet helemaal duidelijk lijkt wat Hester met theorie bedoelt. Eerst heeft ze het over 'betekenisvolle interpretaties van wat er gaande is'. Verderop wordt dat het vertellen van 'the life story', een poging 'iets van de rijkdom van de leefwereld op te vangen', en aan het eind 'verhalen weven... om het leven te koesteren'.

Hoe mooi ook, voor ons maakt dat te weinig duidelijk dat onderzoek doen een heel specifieke praktijk van verhalen vertellen is, uiteindelijk gericht op de vorming van nieuwe of het kritisch bevragen van bestaande theorie. Dat geldt niet alleen voor de 'erklärende' vormen van onderzoek, waarin theorie positivistisch-naturalistisch opgevat wordt. Ook het 'verstehende', interpretatieve onderzoeksparadigma beoogt theorievorming. Theorie is daarin alleen niet een eenduidige waarheid, maar een plausibele duiding.

Onderzoek gericht op theorie als plausibele duiding is meer dan het leveren van een betekenisvolle interpretatie van wat gaande is of het weven van een verhaal om het leven te koesteren. Ook romans en journalistieke reportages geven een betekenisvolle interpretatie van wat er gaande is. Wat onderzoek daarvan onderscheidt is dat het ook een expliciete *duiding* levert van wat dat verhaal ons kan leren over de wereld. Onderzoek mikt altijd (ook) op iets als abstractie, generalisatie of 'transfereerbaarheid'. En onderzoek levert niet alleen een duiding, het is ook nog een duiding met een *plausibiliteitsclaim*. De onderzoeker onderbouwt die claim door

te laten zien dat die duiding intern consistent is, aantoonbaar gebaseerd is op de empirie, en hoe die duiding zich verhoudt tot eerdere en concurrerende duidingen.

Hester ziet 'verstehende' vormen van onderzoek als 'carrier bag' praktijken van onderzoek, die niet als doel hebben om de werkelijkheid aan een speer te rijgen. Wij willen dat nuanceren. Wij hopen, met Hester, dat onderwijsonderzoekers precies, begripvol, en vanuit een brede blik die praktijk onderzoeken. Met een mandje dus, waarin alles wat relevant is aan de onderzochte praktijk terecht komt, en niet te veel al bij voorbaat niet meetelt – het intuïtieve bijvoorbeeld, het hele persoonlijke, of het fundamenteel ongrijpbare. In die zin hopen we met Hester dat onderwijsonderzoekers gewapend met een mandje de onderwijspraktijk ingaan.

Maar tegelijkertijd werkt de onderwijsonderzoeker aan een plausibele duiding, en dat is heel doelgericht. In het 'verstehende' paradigma natuurlijk vanuit het idee dat anderen andere plausibele duidingen najagen, en dat die, op meta-niveau, in een mandje terecht komen waaruit je kan kiezen wat je het meest plausibel acht. Maar toch: ook 'verstehend' onderwijsonderzoek rijgt een mogelijke plausibele duiding aan zijn speer en maakt zijn plausibiliteitsclaims zo stevig mogelijk.

De door Hester ingebrachte 'carrier bag'-metafoor biedt absoluut stof tot nadenken, ook over de relatie tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk waar Hester's stuk mee begint. Bijvoorbeeld: als er al zoiets bestaat als onderwijsonderzoek met een mandje, is dat dan wellicht onderzoek dat mét betrokkenen uitgevoerd wordt? Hoe zien zulke samenwerkingen tussen onderzoekers, leraren en alle andere verzamelaars er dan uit? Hoe ga je als onderzoeker-met-een-mandje om met betrokkenen die hele andere dingen willen verzamelen dan jij had bedacht? Wat als er geen tijd is om rustig stil te staan bij wat er verzameld moet worden omdat het snel donker wordt en de honger op de loer ligt? Welk appèl wordt er dan gedaan op diplomatie, menselijkheid, omgang en flexibiliteit van alle betrokkenen? En als we daar antwoorden op beginnen te geven, zullen die antwoorden dan misschien veel lijken op de artikelen die actieonderzoekers hier al jaren over schrijven, en waarin nog steeds het ei van Columbus niet is gevonden? Helpt de metafoor van een mandje ons dan wel verder?

De door Hester opgeworpen vragen zijn ook van groot belang voor de lerarenopleidingspraktijk. In de Master Kunsteducatie waar een van ons de programmamanager van is, is deze discussie al langer gaande. In de nieuwe opzet van het onderzoekend vermogen gaan studenten, in weerwil van de dominante retoriek over wat praktijkgericht onderzoek in het hbo is, niet langer met een speer op zoek naar 'oplossingen voor praktijkproblemen' of nieuwe kennis. Ze gaan op zoek naar een versteviging van hun eigen positie ten aanzien van een bepaald vraagstuk of thema dat ze bezighoudt en relevant is voor de praktijk waarin ze werkzaam zijn. Ze reflecteren op die positionering op een voor hen passende wijze en in verschillende contexten. Ze verzamelen (mandje), en ze selecteren, interpreteren en funderen (speer).

Als het gaat om de relatie tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk, dan zien wij leraren voor ons die in hun opleiding op zo'n manier kennis hebben gemaakt met onderzoek dat ze met twee mandjes de klas in gaan. Het ene mandje vult zich met allerhande theorieën over hun praktijk die ze als gereedschap kunnen inzetten wanneer die praktijk om duiding vraagt. Het andere mandje vult zich met empirie, zodat ze goed kunnen bedenken wat het nu precies is dat hier om duiding vraagt.

Ze hebben hopelijk geleerd dat het mandje met empirie een rijk gevarieerde inhoud mag hebben: strikte observaties, metingen wellicht; maar ook gevoelens, intuïties, en (vooral, zou Hester misschien wel zeggen) die momenten waarop wat er gebeurt onbevattelijk is. En in het andere

mandje zit niet één, maar een veelheid aan plausibele duidingen. Duidingen die voor gebruik beoordeeld worden op de kracht van de betreffende plausibiliteitsclaims. Want de ene duiding is wel degelijk plausibeler dan de andere. En een duiding zonder stevig onderbouwde plausibiliteitsclaims is een mening, en op alleen meningen kun je geen onderwijspraktijk bouwen. Als dat 'evidence-informed' is, dan lijkt ons dat het streven waard. Hester's mandje zet ons aan om daar weer verder over na te denken.

Evert Bisschop Boele en Corinne van Beilen

Evert Bisschop Boele is lector Kunsteducatie aan de Hanzehogeschool Groningen. Corinne van Beilen is programmamanager van de Master Kunsteducatie van de Hanzehogeschool Groningen/NHL Stenden, en senior onderzoeker in het lectoraat Kunsteducatie.